

Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi

2023, 6(4): 574-590.

DOI: [10.26677/TR1010.2023.1219](https://doi.org/10.26677/TR1010.2023.1219)

ISSN: 2667-422X Dergi web sayfası: www.sobibder.org

KAVRAMSAL MAKALE

Modernizmden Postmodernizme Aile

Doç. Dr. Mustafa HATİPLER, Trakya Üniversitesi, Edirne Sosyal Bilimler MYO, Edirne, e-posta:

mustafahatipler@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2090-3042>

Öz

Sanayi Devrimi ile başlayan süreç, insanlığın daha önce yaşadıklarını kapsıyor olsa da büyük bir değişim sağladığı yadsınmaz. Bu değişim, başta aile olmak üzere ekonomi ve hukuk gibi bütün toplumsal kurumları derinden etkilemiştir. Özellikle aile kurumu, yaşanan değişim ve gelişime paralel olarak bazen küçülmüş bazen genişlemiştir. Aile kurumunda, modernizmin başlangıcından sonlarına doğru, küçülme ve genişleme şeklinde tezahür eden değişim; postmodernizm sürecinde var olma ve yok olma boyutunda bir değişim sürecinin içine girmiştir. Aile hem bir grup hem de bir toplumsal yapı olmak itibarıyla, sosyal hayatın en temel unsurlarından biridir. Aileyi bu denli önemli kılan husus, onun sosyalleşmenin ilk aşaması ve toplumsal norm ve değerlerin öğrenildiği ilk süreç olmasındandır. Toplumsal norm ve değerler bir yanıyla topluma ait hususlar olsa da diğer yanıyla insana ait değerlerdir. Aile kurumunda yaşanacak olumsuz değişimin toplumsal yapının bütün unsurlarını etkileme ve değiştirme gücüne sahip olduğu bilinen bir gerçektir. Bu noktada, ailede yaşanacak olumsuz değişimin tedavisi aynı zamanda toplumsal yapının da tedavisi anlamını taşımaktadır. Aile kurumu, toplumu doğurma, büyütme ve kültürel değerleri gelecek nesillere aktarma misyonuna sahiptir. Aile kurumunun bu misyonunu yerine getirme becerisi ancak güçlü bir yapıya ve fonksiyonel özelliklere sahip olmasıyla mümkündür. Gücünü kaybetmiş ve fonksiyonel yapısını yitirmiş bir aile yapısının, kültürel değerleri aktarma misyonu bir yana, toplumu doğurma ve büyütme misyonunu dahi icra edemeyeceği çok açıktır. Gelineen noktanın önemi, aile ile ilgili sorunların tespitini ve tedavisini acil kılmaktadır. Aile kurumu ile ilgili olarak, zamanında dökülen bir kova suyun bir yangını önleyeceği gerçeği içinde hareket etmek bir tercih değil bir zorunluluktur.

Anahtar Kelimeler: Aile, Modernizm, Postmodernizm.

Makale Gönderme Tarihi: 03.02.2023

Makale Kabul Tarihi: 09.04.2023

Önerilen Atıf:

Hatipler, M. (2023). Modernizmden Postmodernizme Aile, *Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi*, 6(4): 574-590.

Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences

2023, 6(4): 574-590. DOI:[10.26677/TR1010.2023.1219](https://doi.org/10.26677/TR1010.2023.1219)

ISSN: 2667-422X Dergi web sayfası: www.sobibder.org

CONCEPTUAL PAPER

Family From Modernism to Postmodernism

Associate Prof. Dr. Mustafa HATIPLER, Trakya University, Edirne Social Sciences Vocational School, Edirne, e-mail: mustafahatipler@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2090-3042>

Abstract

If the process that started with the Industrial Revolution covers what humanity has experienced before, it cannot be denied that it has brought about a great change. This change has deeply affected all social institutions such as the family, economy and law. Especially the institution of the family has sometimes shrunk and sometimes expanded in parallel with the change and development experienced. The change in the institution of the family, from the beginning to the end of modernism, manifested in the form of downsizing and enlargement; in the process of postmodernism has entered into a process of change in the dimension of existence and extinction. Family, being both a group and a social structure, is one of the most basic elements of social life. What makes the family so important is that it is the first stage of socialization and the first process in which social norms and values are learned. Although social norms and values are issues belonging to society on the one hand, they are human values on the other hand. It is a known fact that the negative change in the family institution has the power to affect and change all the elements of the social structure. At this point, the treatment of the negative change in the family also means the treatment of the social structure. The institution of the family has a mission to give birth to the society, to grow it and to pass on cultural values to future generations. The ability of the family institution to fulfill this mission is only possible if it has a strong structure and functional features. It is clear that a family structure that has lost its strength and functional structure cannot fulfill its mission of giving birth and nurturing the society, let alone the mission of transmitting cultural values. The importance of the point reached makes it urgent to identify and treat family-related problems. Regarding the family institution, it is a necessity, not a choice, to act with the fact that a bucket of water spilled in time will prevent a fire.

Keywords: Family, Modernism, Postmodernism.

Received: 03.02.2023

Accepted: 09.04.2023

Suggested Citation:

Hatipler, M. (2023). Family From Modernism to Postmodernism, *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 6(4): 574-590.

GİRİŞ

Tarihsel süreç içinde, toplumsal olayların birçoğunun başlangıcının ya da geleceğinin boyutunun önceden tahmini oldukça zor olmuştur. Bu noktada, ortaya çıkan pek çok olayın, bir öngörünün eseri olmadığını söylemek de mümkündür. Bunun temel nedeni, toplumsal olayların doğa olayları gibi mekanik bir yapıya sahip olmamasıdır. Söz gelimi, Sanayi Devrimi, enerjinin kesintisiz kullanımının verdiği güçle, başlangıçta büyük mutluluklar vaat etmiştir. Aynı şekilde, üretim biçiminde ve sosyal yaşamdaki değişimlerle birlikte, köylülük sona ermiştir. Ancak çok kısa zaman içinde yeni yaşam şeklinin kendine has sorunları ortaya çıkmaya başlamıştır.

Toplumsal olaylarda, toplumun tüm kurumlarının etkilendiği ve olayları etkilediği bilinmektedir. Etkilenen kurumların başında, ekonomi kurumu ve aile kurumu gelmektedir. Aile kurumu, sahip olduğu yapının geniş ve etkili boyutu nedeniyle değişimlerden en fazla etkilenen kurum özelliği taşımaktadır.

Aile kurumunun yıkılan feodalitenin ardından modernizm içinde değişen konumu, zaman içinde varlığının sorgulanması noktasına gelmiştir. Bu değişim, aile bireyleri üzerinde özellikle çocuklar üzerinde oldukça olumsuz etkilere neden olmuştur. Modernizmin yaşam koşullarının dayattığı aile ile ilgili değişim, bilgi çağında daha farklı bir dönemece girmiştir. Modernizmin geniş aileden küçük aileye dönüştürdüğü sonra da sorunlarla malû hale getirdiği aile kurumu, postmodernizmde, âdeta adı olan ancak kendisi olmayan bir hususiyete taşınmıştır.

Modernizm ve postmodernizm üzerindeki tartışmalardan en önemli olanı, postmodernizmin şimdilik Batı Avrupa ve Kuzey Amerika gibi modernliğini tamamlamış ülkeler için geçerli olduğu bunların dışında kalan ülkelerin ise modernizmi yaşadığı yönündedir. Modernizmin sonrasının şimdilik Batı Avrupa ve Kuzey Amerika'da olduğu gibi bir değişimle yerini dünyanın diğer bölgelerinde postmodernizme bırakacağı gerçeği içinde, modernizm sürecini yaşamış ve postmodernizm sürecini yaşayan Batı Avrupa ve Kuzey Amerika'nın aile yapısının incelenmesi, halen modernizmi yaşayan fakat yakın bir zaman sonra postmodernizmi yaşayacak olan ülkelerin aile kurumu hakkında yaşanacaklara ışık tutacaktır.

Bu çalışmada, önce genel hatlarıyla modernizm, postmodernizm ve aile mefhumu ele alınmıştır. Ailenin tasnifinin ardından modernizmin aileye açtığı yaralar ve postmodernizmde aile kurumu ele alınmıştır. Ardından Türkiye'de aile kurumunun durumunun incelenmiştir. Çalışma, Sonuç ve Değerlendirme kısmı ile sona erdirilmiştir.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Modernizmin ne olduğu ya da ne olmadığı, hangi toplumların modern hangi toplumların ilkel olduğu konusu üzerinde mutabakata varılmış bir konu değildir. Aynı muğlaklık postmodernizm için de geçerlidir. Ancak Batı Avrupa ve Kuzey Amerika (Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada)'nın modernizmi tamamladığı ve postmodernizmi yaşadığı genel kabul görmüş bir düşüncedir.

Postmodernizmin modernizmin devamı olduğunu iddia edenler olduğu kadar onun modernizme bir tepki olarak ve modernizmden ayrı olarak ortaya çıktığını iddia edenler de vardır. Modernizmin (Sanayi Devrimi) şartları ile postmodernizmin (Bilgi Çağı) şartları göz önüne alındığında, postmodernizmin modernizmin devamından daha çok ayrı bir süreç olduğu düşünülebilir.

Modernizmin ve postmodernizmin ne olduğu ve ne olmadığı konusu başlı başına bir kitap konusu olabilir. O nedenle bu küçük çalışmada, iki süreç genel hatlarıyla ele alınacaktır.

Modernizm

Modern kelimesi Latince olan Modernus sözcüğünden gelmektedir. Bu sözcük, ilk olarak V. yüzyılda dinsizliği reddeden Hıristiyan toplulukları işaret etmek için kullanılmış daha sonra kelimenin anlamını genelleştirmiştir. Genel ifade; batı toplumunun modern, batı dışı toplumların da antik (ilkel) olduğu yönündedir. "On sekizinci yüzyıl Aydınlanması, sadece orta çağın antik ve modern ayırımına katkıda bulunmakla kalmadı, bundan sonra da geçerli olacak kritik bir tespitini de yaptı. Bu andan itibaren modern toplum bizim toplumumuzdu, yaşadığımız türden toplumlar, ister on sekizinci yüzyıldaki olsun isterse yirminci yüzyıldaki. Kelimenin ilk ve son anlamları arasında fark olsa bile, bu iki kelime (modernizm ve toplum) birbirleriyle eş anlamlıydı, Batı toplumu modernizmin amblemi oldu. Modernleşme demek, Batılılaşma demektir. Bu nedenle modern toplumlar on sekizinci yüzyıldan beri Batı toplumlarının damgasını taşımaktadırlar." (Kumar, 1993: 391-392).

Modernizm; Sanayi Devrimi gibi hemen hemen her şeyi alt üst eden bir değişimin ardından ortaya çıkan Aydınlanma ile birlikte ve yaklaşık üç asır boyunca köklü değişimlerin yaşandığı bir sürecin genel adıdır. Sanayi Devrimi ve hemen ardından modernizm ile feodalite yıkılmış, yıkılan feodalite ile birlikte toplumsal yapılar, toplumsal değer ve inançlar ve en önemlisi üretim biçimleri değişmiştir.

Modernizm öncesi yaşamda var olan geleneksel tarım toplumunun insan ve hayvana dayalı üretim biçimi, yerini, endüstriyel üretim biçimine bırakmıştır. Bu yeni biçim, eskinin talep yanlı, içe kapalı ve kendine yeten yapısından farklı olarak, arz yanlı, doyumsuz kâr amacı güden ve tüketim bazlı bir üretim biçimidir. Modernizmin bu üretim biçimi, kentleşme ve göç olgularıyla birlikte, Aydınlanma adı altında, sekülerizm, bireysellik, pozitivizm, hümanizm ve rasyonalizm gibi felsefi akımlarla desteklenmiştir (Yıldırım, 2009a: 151).

XX. yüzyıl, modernizmin gücünün zirvesinde olduğu gibi sorunlarının da zirvesinde olduğu bir dönem olmuştur. Bu sorunlara cevap vermekte zorlanan modernizm, ilerleme karşısına reaksiyon, şimdi karşısına geçmiş, soyutlama karşısına temsili koyan, bir başkaldırı, kökten eleştiri ve meydan okunmaya maruz kalmıştır. Bu meydan okuma süreci; postmodernizmdir. Postmodernizm, hem modernizmin devamı hem de modernizmden kopuş olarak nitelendirilmiştir (Yılmaz ve Aslan, 2003: 75-76).

Gelişmiş tüketici kültürünün bir özelliği olarak da ifade edilen postmodernizmin ne olduğu ya da ne olmadığı konusunda bir netlik yoktur. Bilindiği kadarıyla postmodernizmi, kültürel ve endüstriyel bir devrim anlayışıyla, yeni teknolojilerin kullanıldığı, yeni ve dijital iletişim formlarının sosyal hayatta etkili olduğu bir süreç olarak tanımlamak mümkündür (Turner, 2002: 38).

Bunun yanında, postmodernizmi, modernizmin kendi kendini yeniden dizayn etmesi ve modernizmin bir türevi olarak tanımlayanlar ve postmodernizmi daha çok gelişmiş ülkelerin sorunu olarak kabul eden görüşler de vardır (Aydın, 2009: 185).

Modernizmin Sonu ve Postmodernizm

Postmodernizmin üzerinde mutabakata varılmış tek bir tanımı yoktur. Genellikle modernizm sonrası ya da ötesi olarak ifade edilmektedir. Bu anlamda; postmodernizmi ifade etmek için, *modernizmden sonra, modernizmin zıddı, geç kapitalizm, Modern Çağ'dan sonraki çağ, sanatta ve üslûpta seçmecilik (eklektisizm) ve globalizm olarak tanımlayanlar da vardır* (Gitlin, 1989: 52).

Postmodernizm kavramı, ilk olarak güçlenen modernizme bir tepki olarak, 1950'lerin sonlarında ve 1960'ların başlarında önce mimaride sonra diğer kültürel alanlarda kullanılmaya başlanmıştır. Postmodernizmin ortaya çıkışında; modernizmin has özellikleri olan evrenselcilik ve elitçiliğin öneminin kaybolması ve bilgi çağının verdiği avantajlar sayesinde üretimde desantralizasyona geçilmiş olması etkili olmuştur (Pinkney, 1993: 390). Andersen (1990: 31), postmodernizmin, mekanik paradigmanın yerine biyolojik ve organik dünya görüşünü getirdiğini yazmaktadır.

Postmodernizm, kapitalizmin üretim şeklini sanayi toplumlarında üretim organizasyonları olan Fordizm'den Post-Fordizm'e geçirdiği dönemin ürünüdür. Fordizm, 1930'larda, Henri Ford'un kapitalist medeniyetteki önemli değişimleri ele aldığı yazılarının Antonio Gramsci ve Henri de Man tarafından yorumlanmasıyla ortaya çıkmıştır. Ford'un temel öğretisi; üretimde uzmanlaşma ve standartlaşmayı ifade eden "bilimsel yönetim" ve ücretlerin yükselmesi önerisidir (Lipietz, 1993: 230).

Fukuyama (2009: 17), modernizm ile ilgili değişimlerin, yargıların ve postmodern teorilerin daha çok 1970'lerden sonra ortaya çıktığını yazmaktadır. Bu noktada Lyotard (2000: 16-25)'ın, modernizmin yolunun bittiği noktasında tespitleri son derece önemlidir. Lyotard (2000: 16-25), daha da ileri giderek modernizmin sona erdiğini ve yenilikçi yapısını sürdürmesinin mümkün olmadığını ifade etmiştir.

Modernizmin sıkıntı ve sorunları üzerinde yükselen postmodernizmin de önemli sorunları olduğu bir gerçektir. Bu sorunların başında bilgiye ulaşım ve bilginin kontrolü, tekrarlayan ekonomik krizler ve eğitim gelmektedir (Dalkıran, 2022). Postmodernizmin kişilerin geleneksel yapının dışında dilediği gibi düşünmesi serbestliği aile ile ilgili birçok sıkıntının da başlangıcını oluşturmaktadır. Toffler ve Toffler (1992: 13-21), postmodernizmi doğuran etkenler olarak, artan yabancılaşma, gruplar arası çatışma ve siyasal dejenerasyonu saymaktadır.

Aile Kurumu ve Tasnifi

Aile; toplumun devamını sağlama, nesli devam ettirme, sosyalleşme, ekonomik faaliyet ve kültürel geçiş bakımından ele alındığında eşsiz bir kurumdur (Erkal, 1992: 55). Aile aynı zamanda, sevincin ve hüznün paylaşıldığı temel kurumdur.

Aile kurumu, toplumun yapısını oluşturan ekonomi, eğitim ve din gibi hayati öneme haiz kurumlardan biridir. Aile, bir yandan neslin devamını öte yandan neslin sosyalleşmesini sağlayan temel toplumsal kurumdur. Aile ile ilgili farklı tanımlar yapılmaktadır. Aile ile ilgili bütün tanımların ortak noktası ailenin sosyal hayatın esas olduğu noktasındadır. Şahinkaya (1975: 17-18)'ya göre aile; evlenme, kan (veya evlatlık edinme) bağlarıyla birbirine bağlanmış, rolleri (karı-koca, ana-baba, evlat-kardeş) belirlenmiş olan insan topluluğudur. Bu topluluk kendine özgü görgü ve âdetleri nesilden nesile aktarır. Aile ile ilgili olarak Aykaç (2018: 79)'ın: "Diğer taraftan nesiller arası kültürel mirasın ve geleneklerin taşınmasında olduğu kadar

sosyalleşme sürecinde de vazgeçilmez bir yere sahip olan aile bir toplumun en güçlü ve dinamik kurumudur.” şeklindeki tespiti, ailenin işlevi bakımından önemli bir tespittir.

Aile kurumu ve mefhumu, ilkel toplumlardan gelişmiş toplumlara kadar bütün toplumlarda söz konusudur. Ailenin bu yapısı evrensel bir boyut arz ederken, toplumların yapı taşı olmak bakımından da toplumlara münhasırdır (Aydın, 2011: 18). İster evrensel yönü ile alınsın ister toplumlara mahsus yönüyle ele alınsın, aile kurumunun değişmez yönü; toplumsal kurumlar içinde en önemli kurumlardan biri olmasıdır. Aileyi bu denli önemli kılan husus hem toplumun bir parçası olması hem de toplumu oluşturan esas olmasıdır. Aile, toplumsal yaşamın küçük bir numunesinden başka bir şey değildir. Bununla beraber ailenin önemi; onun, neslin devamını sağlamak, nüfusun gelişimi ve kültürel yapının gelecek kuşaklara taşınması konusundaki özel misyonundan kaynaklanmaktadır (Aydın, 2011: 35).

İbn-i Sina (1992: 906-917), ailenin önemini şöyle ifade etmektedir:

“Her insan, dünyasında, canını koruyacağı ve vücudunu sürdüreceği azağı, eli altındakileri koruyacağı ve işinden dönünce sığınacağı eve, kendisi için evini ve kazancını koruyacak eşe, güç yetiremediğinde onun için çalışacak, ihtiyarlığında geçimini sağlayacak, kendisinden sonra neslini sürdüreceği ve adını anacak çocuğa, yardımcı olacak ve yükünü taşıyacak koruyuculara muhtaçtır.”

Aykaç (2018: 79)'ın: “Akrabalık bağı bulunan insanların oluşturduğu ve onların çeşitli (ekonomik, sosyal ve psikolojik) ihtiyaçlarının karşılandığı, topluma uyum sağlama ve katılma işlevini yerine getiren temel toplumsal kurum” şeklinde tanımladığı ailenin varlığı evrenseldir ancak yapısındaki hususiyet ve algılanma şekli toplumdan topluma değişiklik arz etmektedir. Başka bir ifade ile aile; varlık olarak evrenseldir ancak kendine has değerler bakımından da toplumlara özgüdür. Turner (2015: 363), aileyi şu şekilde ifade etmektedir:

“Aile, tüm insan toplumlarının temel ve karmaşık bir bileşenidir. Aile, bariz bir şekilde, (meşru) eşleşme ve üreme süreçleri vasıtasıyla cinsel ilişkilerin düzenlenmesi ve insan türünün yeniden üretimiyle alakalıdır, ama işlevleri aynı zamanda iktisadi üretimin örgütlenmesi, toplumsal iş bölümü, mülkiyetin (yeniden) dağıtımı, kültür aktarımı, çocukların eğitimi (ya da toplumsallaşması) ve yaşlı bakımı gibi kişisel hizmetlerin tedarikini de kapsar. Bir kurum olarak aile, doğa ve kültürün ara yüzünde yatar, çünkü temelde belirli basit biyolojik işlevlerle (doğum ve ölüm) ilgiliyken, aynı zaman da kültür aktarımının önemli bir vasıtasıdır. Aile ayrıca toplumsal denetim aygıtının parçasıdır.”

Aile kurumunun tasnifinde farklı düşünme ve farklı yaşam tarzları nedeniyle genel kabul bir tasnif olmamakla birlikte, geleneksel ve modern (çekirdek) aile ya da geleneksel olarak da nitelendirilen ve ailenin yaşlıları ile birlikte oluşan geniş aile ve ebeveyn ve çocuklardan oluşan küçük aile şeklinde tasnifi mümkündür. Bu tasnifte; küçük aile tam anlamıyla çekirdek aile olarak tanımlamak doğru değildir (Aydın, 2011: 46).

Ailenin tasnifinde farklı ölçüler ele alınmaktadır. Bu ölçüler bazen otorite, çevre, akrabalık ve mülkiyet ilişkileri ve hânehalkı olarak ele alınırken bazen yerleşim biçimlerine göre belirlenmektedir (Kocacık, 1997).

Geniş aile; ana, baba ve evli çocukların, ana ya da baba yanından yakınların ve onların eş ve çocuklarının bir çatı altında yaşadıkları aile tipidir. Çekirdek aile, şehir ailesi, dar aile, modern aile, modern demokratik aile, çağdaş aile olarak da adlandırılmaktadır (Kocacık, 1997). Genel

olarak aileyi otorite ve ebeveyn merkezli (ana aile ve baba aile, baba aile; bölünmez aile, ataerkil aile) bazlı olarak ve büyük-küçük olarak tasnif etmek mümkündür.

Ebeveyn bazlı tasnifin esası, otorite merkezi oluşturmaktadır. Otorite merkezi kadın ise ana aile, erkek ise baba aile ortaya çıkmaktadır (Gökçe, 1976: 57-58). Ana ailesi (maderi, anaerkil, maderşahi) tipinde, otorite merkezi anadır ve hısımlık ana soyuna bağlıdır (Dönmezer, 1984: 222). Daha çok Kuzey Amerika'da, Kanada (yerlileri)'da Doğu Afrika'da ve Eskimolarda rastlanan bu aile modelinde, ananın kardeşleri, çocukları ve diğer akrabaları aynı evde birlikte yaşarlar (Gökçe, 1976: 58).

Ebeveyn bazlı tasnifin ikincisi olan baba ailesi üç ayrı model şeklinde görülmektedir. Bunların birincisi baba aile'dir. Ana ve babanın beraber oturduğu ancak akrabalık bağlarının hem anne hem de baba tarafından yürüdüğü aile modelidir (Kocacık, 1997). Daha çok Türklerde ve Germenlerde rastlanan baba ailede kadının da belli bir statüsü vardır ve çocuklar üzerinde babayla eşit haklara sahiptir (Gökçe, 1976: 59). Baba ailesi, aile babasının mutlak yetkisi sahibi olduğu Babaşahlık aile ile aynı değildir (Ülken, 1943, 29). İkinci baba aile modeli bölünmez asaba ailedir. Bu aile modelinde hısımlık sadece baba tarafından yürümektedir. Afrika ve Asya'nın bazı eski kavimlerinde görülen bölünmez asaba aile, aynı zamanda Balkanlar (Bosna-Hersek, Hırvatistan, Bulgaristan, Bobrica ve Dalmaçya)'da da görülmekte ve Balkanlarda Zadruga olarak da bilinmektedir (Ülken, 1943: 28). Bir nevi kolektif yaşam olan bu aile modelinde, çocuk doğduğu andan itibaren "asaba"nın malıdır. Bu aile modelinde bütün fertler eşittir ve özel mal ve mülkiyet fikri yoktur (Gökçe, 1976: 59). Üçüncü baba aile modeli ataerkil ailedir. Bu aile modelinde otorite, merkezi otoritesini dinden alan babadır ve kadınların hiçbir söz hakkı yoktur. Daha çok, eski Yunan, Hint, Çin ve Yahudi ailelerinde çok görülen ataerkil aile modelinde; baba, anne, evli oğulları, gelinleri ve torunları aynı evde oturmaktadır (Timur, 1972: 20). Yasa (1970) da, ailenin tasnifini: 1. Büyük kent ailesi, 2. Kasaba ailesi, 3. Gecekondu ailesi, 4. Köy ailesi, 5. Göçebe ailesi, şeklinde yapmaktadır.

Ailenin büyüklük ve küçüklük merkezli tasnifi de vardır ve büyük aile (kök aile ve birleşik aile) ile küçük aile yer almaktadır.

Büyük aile, üç neslin aynı çatı altında birlikte yaşadığı aile modelidir. Evli kardeşlerin, onların ebeveynlerinin, eşlerinin ve çocuklarının da bulunduğu bu aile modeli, daha çok akrabalık bağları kuvvetli olan geleneksel toplumlarda rastlanmaktadır (Kongar, 1970: 63). Büyük aile hânehalkı ölçütüne göre kendi içinde kök aile ve birleşik aile olarak ikiye ayrılır. Büyük ailenin birinci modeli daha çok Çin'de görülen kök ailedir. Kök ailede, aile reisi babadır ve ana, baba, çocukları ve evli tek oğul ile eşi ve çocuklarından oluşmaktadır (Gökçe, 1976: 62). Büyük ailenin ikinci, modeli de birleşik ailedir. Bu modelde, tüm erkek kardeşler ve eşleri, bunların evli çocuklarını ve torunları birlikte yaşar. Birleşik ailede, en yaşlı erkek otoritenin merkezidir ve ortak mülkiyet esastır (Gökçe, 1976: 62). Birleşik aile, daha çok Hintlilerde, Asya ülkelerinde ve Japonya'da görülmektedir (Bottomore, 1984: 178).

Küçük aile, şehir ailesi, dar aile, çekirdek aile, modern aile ve çağdaş aile olarak da tanımlanmaktadır. Küçük aile, karı-koca ve evli olmayan çocuklardan oluşmaktadır (Tezcan, 1993: 128). Bunun yanında Durkheim'ın klan, fratri, kabile, site, imparatorluk ve ulus olmak üzere altı gruba denk düşen; totem ailesi, anaerkil aile, babaerkil aile, pederi aile, soy ailesi ve modern aile şeklindeki tasnifi, Le Play (1982)'in mirasın geçişi durumuna göre yaptığı; babaerkil aile, kök aile ve kararsız aile tasnifleri de vardır.

MODERNİZMDEN POSTMODERNİZME AİLE

Tarihsel süreçleri bir kesinti olarak kabul etmek doğru değildir. Hayatın akışı içinde, süreçler de akmaktadır. Bu akışkanlık içinde toplumsal sorunları da toplumsal kurumları da taşımaktadır. Bu anlamda aile kurumu, modernizmde aldığı yaraları sar(a)madan postmodernizmi yaşamak durumunda kalmıştır. Postmodernizm aile kurumu için modernizme göre daha büyük sorunların yaşandığı bir süreç olmuştur.

Modernizmin Aile Yapısı

Modernizmin aile tipi; Sanayi Devrimi sonrasında ortaya çıkan şehir toplumlarının aile yapısı olarak, ebeveyn ve evlenmemiş çocuklarından oluşan ve kavram olarak ilk kez 1949 yılında Antropolog Robert Murdock tarafından kullanılmış olan aile tipi; çekirdek ailedir. Bu genel tanımın yanı sıra Batı ailelerinde evlat edinmenin Giddens (2000a: 148-149) bu tanıma 'evlat edinilmiş çocukları' ibaresini eklemektedir. Çekirdek aileyi küçük aileden ayıran özellik, çekirdek ailenin hısımlık ve akrabalık ilişkilerinden görece soyutlanmış olması ve cinsiyet ayırımının yapılmamasıdır (Yıldırım, 2009b: 88).

Sanayi Devrimi sonrasında ortaya çıkan şehir yaşam tarzı, üretimin fabrikalarda olması nedeniyle; Sanayi Devrimi öncesi var olan aile yapısıyla örtüşmemektedir. Batı'da çekirdek ailenin Sanayi Devrimi sonrasında çabucak kabul görmesi ve yayılması, sadece fabrikalaşmaya bağlı değildir. XIV. ve XVII. yüzyıl arasında İngiltere'deki ailelerin yüzde yetmiş sekizinin, Fransa'da yüzde yetmiş altısının çekirdek aileye benzer bir yapıya sahip olmuş olmalarıdır (Aydın, 2011: 46). Bunun anlamı, Batı'nın Sanayi Devrimi öncesinde, çekirdek aile modeline çok uzak olmadığı ve Sanayi Devrimi sonrasında bu âşinâ yapının daha hızlı bir şekilde geliştiğidir. Bu gelişmeye paralel olarak Foucault (2010), modern (çekirdek) aileyi, insanların bedenlerini cinsel ilişkiler temelinde belirleyen ve disipline eden bir yapı olarak tanımlamasını göstermek mümkündür. Bu tanımlamadan da anlaşılacağı üzere; çekirdek ailenin gelişimini tetikleyen esas nedenin kadın doğurganlığı kontrol edilerek, ailenin ilaç ve tıp doktorları tarafından müdahaleye açık hâle getirilmesidir.

Modernizm öncesinde ve içinde, ailenin yapısında yaşanan değişim; Michael Young ve Peter Willmott'un 1973 yılında yayınladıkları "Simetrik Aile" (The Symmetrical Family) isimli eserlerinde ortaya konmuştur. Young ve Willmott (1973)'göre, modernizm sürecinde aile, dört aşama geçirmiştir:

Birinci aşama; ailenin üretim birimi olduğu endüstri öncesi aile aşamasıdır. Sanayi Devrimi ile sona ermiştir. İkinci aşama, Sanayi Devrimi ile başlamıştır. Önce çekirdek aile gerçeği yaşanmış ancak 20. Yüzyılın başlarında, çekirdek ailenin düşük ücretler, işsizlik ve yoksulluk nedeniyle genişlediği süreci yaşamıştır. Bu süreçte aile reisliğinin ağırlıklı olarak kadınlarda olduğu gözlemlenmiştir. Bu süreç 1970'lere kadar devam etmiştir. Young ve Willmott'a göre ailenin geçirdiği üçüncü aşama, 1970'lerden sonra yaşanan süreçtir ve bu süreç, çekirdek ailede yaşanan genişlemenin sona erdiği süreçtir. Young ve Willmott (1973)'un, Simetrik Aile adını verdiği üçüncü aşamanın özelliği, ücretlerin artması, işsizlik ve ölüm oranlarının azalması ve kadınların emek piyasasında paylarının büyümesi nedeniyle, çekirdek ailenin geniş aileden kopması ve erkek ve kadının ev işlerini paylaşmış olmasıdır. Yaşam standartlarının arttığı ancak çocuk sayısının azaldığı bu dönemde coğrafi hareketlilik artmış ve akrabalık bağları zayıflamıştır. Young ve Willmott (1973)'un aile ile ilgili dördüncü aşaması, ailenin iş merkezli bir yapıya sahip

olduğu süreçtir. Asimetrik Aile aşaması olarak adlandırılan bu süreçte, aile, boş zamanlarında aile dışında ve sporla meşgul olmaktadır.

Modernizmde Aile Yapısındaki Sorunların Ortaya Çıkışı

Modernizmin aile yapısında, yapısal olarak bazı sıkıntılar olmakla beraber zaman içinde yaşanan değişimler önemli sorunları ortaya çıkarmıştır. Süreç içinde yaşanan bu değişimlerin en büyük olanı, emeğin yapısını değiştirmiş olan bilgi çağında yaşanmıştır. Bilgi çağı, bir yandan emeği, fiziksel işgücü olmaktan çıkarıp zihinsel işgücü halini dönüştürerek kadın emeği önündeki engelleri azaltırken diğer yandan tıp alanında yaşanan gelişmelerle aile mefhumunun gücünü de kırmıştır (Fukuyama, 2009: 20). Bu durumun özeti şudur: “Çağdaş liberal demokrasilerin çoğunun sorunu, sahip oldukları kültürel önkoşullarının kıymetini bilememeleridir. Bu demokrasilerin içerisinde, Amerika Birleşik Devletleri de dahil olmak üzere, en başarılı olanları güçlü resmî kurumları esnek, destekleyici gayri resmi kültürle kaynaştırmayı başarmışlardır. Ne var ki resmî kurumların bünyesinde toplumun temelini teknolojik, ekonomik ve sosyal değişimler karşısında doğru türden kültürel değerlere ve normlara sahip olmayı sürdürmesini teminat altına alacak hiçbir şey yoktur. Gerçek durum bunun tam aksidir: resmî kurumları temsil eden bireycilik, çoğulculuk ve hoşgörü, genellikle kültürel çeşitliliği teşvik etmektedir. Dolayısıyla geçmişten miras alınan ahlakî değerlerin temelini çürütme potansiyeline sahiptir ve dinamik, teknolojik yeniliklere açık bir ekonomi, doğası itibarıyla, mevcut toplumsal ilişkileri bozacaktır” (Fukuyama, 2009: 28).

Süreç içinde yaşanan bu değişimlerin bir diğeri, modernizmin yaşam araçlarından kaynaklanan mahremiyetin yitirilmesi ile ilgili olan olumsuzluktur. Modernizmin yaşam araçları olan okul, fabrika ve işyerleri, oyun ve eğlence alanları “ev”in mahremiyetini yıkmıştır. Ev’in mahremiyetinin yıkılması ailenin sınırlarının da yıkılması demektir. Bu sınırların yıkılması demek, kontrol edilebilir alan olan mahalle, sokak ve avlu arasındaki Ev’in kontrol edilemez alanlara açılması ve aile bireylerinin ev halkıyla az fakat ev dışı yaşamla daha çok zaman geçirmesi demektir.

Giddens (2000a: 156)’ın mahremiyetin dönüşümü dediği, ailenin sübut bulmuş hâli olan ‘Ev’in yani ailenin mahremiyetini yitirmesi, kendiliğinden oluşan bir şey değildir. Televizyon ve gazetelerde, (hemen hemen her gün) aile mahremiyetini içeren konuların yer alması, aile içi tartışmaların “aile içi şiddet” olarak ilân edilmesi ve bu aile içi tartışmalarla birlikte, flörtün meşruluğu hatta gerekliliği, boşanma ve cinâyet gibi konuların somut kişiler üzerinden tartışılması, ‘Ev’in mahremiyetini yıkan adımların başında gelmektedir. Bu duruma, yine televizyonlarda medya şovuna dönüştürülen seviyesiz evlilik programları da yardımcı olmuştur. Bütün bunlar, aile bireylerini kamusallaştırırken ailenin gücünü ve bağlayıcılığını da azaltmış âdeta bir mahremiyet patlamasına dönüşerek, mahremiyet ve kuralları, açıklık ve kuralsızlıkla yer değiştirmiştir.

Süreç içinde yaşanan bu değişimlerin bir diğeri de aile içi rollerle ilgili yaşanan değişimdir. Modernizm, çeşitli sebeplerle, aile bireylerinin her birinin ayrı bir özne olduğu noktasında hareketle aile içi paylaşım, birliktelik ve aile sorumluluğu olgusunu ortadan kaldırmıştır. Yeni durumda, aile bireyleri, bireyselliğin verdiği ekonomik gücü yaşarken, yalnızlığın verdiği psikolojik çöküntüyü de aile sorumluluğundan kaçınma duygusunu da yaşamaktadır. Bu çöküntü ve aile sorumluluğundan kaçınma, aile bağıni azaltmaktadır. Artan boşanmalar, partner

yaşamlar, yaşam biçimi olarak yalnızlığın tercih edilmesi ve anne-babanın huzurevlerine yönlendirilmesi bu durumun tezahüründen başka bir şey değildir (Yıldırım, 2009a: 154).

Süreç içinde yaşanan bu değişimlerin sonuncusu da boşanma davalarında, taraflardan birinin diğer tarafa ait olan bir eksiklik, kusur ve hatayı ileri sürme şartını kaldıran “hata yokluğu ilkesi”nin benimsenmesidir. Bu ilkenin benimsenmesi boşanmaları kolaylaştırmak suretiyle modernist aile yapısının temeline dinamit koymuştur.

Bütün bunlarla birlikte sosyo-ekonomik seviyenin yükselmesi, aile bireylerinin özellikle kadınların ekonomik bağımsızlığını kazanmış olması ve evliliğin kişisel doyum düzeyine göre değerlendirilmesi gibi nedenlerden dolayı modernizmin ailesinde aile bağlarını zayıflatmış ve aile kurumunu güçsüzleştirmiştir (Nirun, 1994: 27).

Modernizm, feodaliteden devraldığı aile kurumunda büyük değişimler yaşanmıştır. Bu değişimler, geniş ailelerin ve akrabalık ilişkilerinin azalması ile çekirdek aile sayısında artış, kadınların ve çocukların haklarının geçmişe nazaran daha fazla kabul edilmesi, tipik aile dışında aile desenlerinde artış, (1970’lerin sonlarından itibaren) evlilik dışı doğumların sayısında artış, Tek ebeveynli aile sayısında artış, boşanma oranlarında artış, evlilikten beklentilerinde değişme ve buna paralel olarak duygusal tatminsizliğin boşanma nedeni olarak kabul edilmesi ve kadınların istihdam olanaklarında artış ve buna bağlı olarak kadınların ekonomik bağımsızlığında artış, olarak sayılabilir.

Postmodernizmde Ailenin Geldiği Nokta

Sanayi Devrimi sonrası daha yaygın hale gelen ve modernizmin aile tipi olarak öne çıkan çekirdek aile postmodernizm içinde daha farklı ve daha toplumsal bakımdan sorunlu bir yapıya bürünmüştür. Genel bir özet yapmak gerekirse, postmodernizmin aile ile ilgili öne çıkan yanlarını; cinselliğe yönelik modernizme göre daha serbest ve rahat bir tutum, hızla artan boşanma oranları, bireyin aile için var olduğu ilkesi yerine ailenin birey için var olması, cinsel yaşamla birlikte çeşitlenen aile modelleri ve toplumun değer yargılarının aile üzerinde etkisizliği, şeklinde ifade etmek mümkündür. Her ne kadar muhalifi bol olmuş olsa da postmodernizmin aile yapısında büyük bir çözülme olduğu çok açıktır. Bu durumun doğrudan sorumlusu postmodernizm değildir elbette. Bu durumu doğuran esas faktör; modernizmin, hızlı ve yoğun metalaşmayla sosyal kurumları etkilemesidir. Bu etkileme; mekanikleşme, teknolojikleşme ve insan varlığının bir mübâdele değerinin ortaya çıkması şeklinde tezahür etmiştir. Bu tezâhür; içe dönük toplumsal bir çöküş meydana getirmiştir. Bu toplumsal çöküş; postmodernizmde en fazla aile kurumunu vurmuştur. Bu vurgun postmodernist aile yapısında; boşanma, nikâhsız birlikte yaşama ve tek anne-babalı aile gibi geleneksel aile yapısının işlevlerini bitirmiş hâllerini ortaya çıkarmıştır.

Postmodern aile modelleri olarak öne çıkan; çözülen aile, parçalanmış aile ve tamamlanmamış aile tasnifi, bu sorunlu yapının boyutunu ortaya koymaktadır. Postmodernizmin çözülen ailesi; sadece karı ve kocadan meydana gelen bir aile modelidir. Bu ailede eşlerin birbirleriyle sıkı bir ilişkisi ve birbirlerine karşı sorumluluk ve bağlayıcılıkları yoktur. Bu ailede ilişkiler gevşek bir bağa sahiptir. Postmodernizmin parçalanmış ailesi; modernizmin çekirdek ailesinin üyelerinden birinin aile kurumu tesisinden sonra ölüm, boşanma vb. sebeplerle aileden ayrılmasıyla ortaya çıkan aile modelidir. Parçalanmış ailede; çocuklar, eşlerden biriyle aileyi devam ettirir. Postmodernizmin tamamlanmamış ailesi; modernizmin çekirdek ailesinin kurul(a)mamış

hâlindeki modelidir. Bu aile modelinde, genellikle annelerin evlilik dışı çocuk/larıyla birlikte yaşaması söz konusudur (Aydın, 2011: 43-45).

Bunların yanında postmodernizmin sıra dışı aile modelleri olarak; bir çiftin evli olmadan cinsel bir ilişki formunda aynı çatı altında yaşaması olan birlikte yaşama, kadınların evliliklerini çocuk yapmadan sürdürme istekleri üzerine kurulu olan gönüllü çocuksuz aile ve sosyal bir sapma olarak görülen aynı cinslerin evliliği olan eşcinsel evlilik sayılabilir.

Postmodernizm aile kurumu üzerindeki değişimin bir nedeni olarak ekonomik yapıdaki değişim gösterilebilir. Postmodernizm, ekonomik model olarak kapitalizm ve onun Doğu Asya'daki neo-merkantilist, Avrupa'daki sosyal demokrasi ve Amerikan tarzı kapitalizm (Reich, 1990:16-17), şeklindeki üç temel formu dışında hiçbir yapıya hayat hakkı tanımamaktadır.

TÜRKİYE'DE AİLE

Türkiye'de aile yapısı milletimizin tarihi geçmişine, sosyal yapısına ve kültürel dokusuna bağlı olarak oluşmuştur ve köy ailesi, kasaba ailesi, şehir ailesi ve gecekondu ailesi olarak tasnif edilebilir. Ana, baba, evlenmemiş çocuklar ve torunlardan oluşan köy ailesi tarıma dayalıdır (Ozankaya, 1984: 291; Karkıner, 2020: 128-142).

Daha çok küçük ticaret erbabı, esnaf ve zanaatkâr, küçük çiftçi, küçük memur ve kısmen de işçi ailelerinden oluşan kasaba ailesi, küçük aile modelidir (Ozankaya, 1984: 291). Daha çok memur, tüccar ve serbest meslek sahiplerinden oluşan şehir ailesi, sanayi, ticaret ve hizmet gibi tarım dışı sektörlere dayanmaktadır (Ozankaya, 1984: 291-304). Kırsaldan şehre göçle ortaya çıkan gecekondu ailesi, babanın otorite merkezi olduğu aile modelidir. Bu aile modelinde aile bireyleri geniş toplumsal çevreye sahip olmalarına rağmen köy ile de bağlarını koparmaz (Kocacık, 1997).

Türkiye'nin aile modelleri olarak, bunlardan başka, Timur (1972: 27) tarafından çekirdek aile, ataerkil geniş aile, geçici geniş aile ve parçalanmış aile şeklinde bir tasnif de yapılmaktadır.

Türkiye'de aile yapısında önemli, gelişmeler yaşanmaktadır. Bu durumu Kağıtçıbaşı (1990: 5) şöyle açıklamaktadır:

“Kentleşme ve eğitim düzeyinin yükselmesini içeren sosyo-ekonomik gelişme ailedeki hiyerarşik yapıyı zorlayıp demokratikleştirmekte, demokratik aile yapısı da toplumsal sosyo-ekonomik gelişmeyi desteklemektedir. Çünkü bir taraftan eğitim almış olan kadın işgücüne katılarak ekonomik gelişmeye katkıda bulunabilmekte, diğer taraftan eşiyile eşit bir statüye gelmiş ezik olmayan bir kadın kendine daha güvenli olarak daha başarılı çocuk yetiştirebilmektedir. Araştırmalar da eğitilmiş, kendine güvenli annelerin çocuklarının okul başarısının daha yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir.”

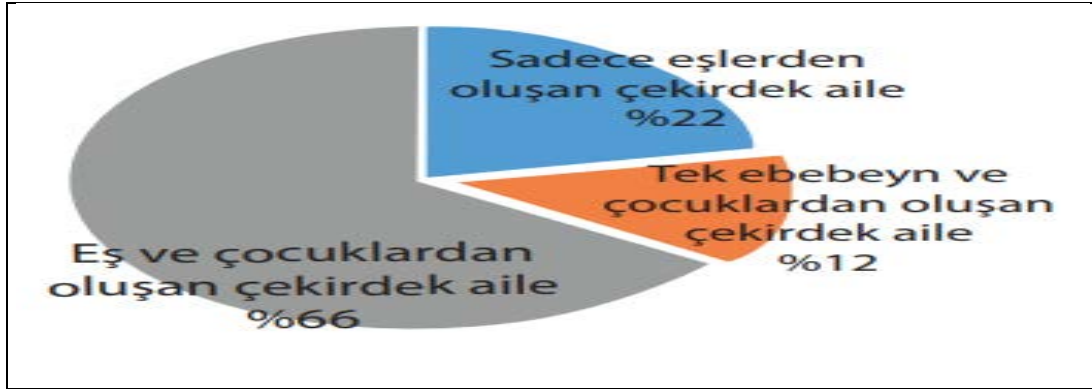
Türkiye'de geniş ailenin büyük oranda yerini çekirdek aileye bıraktığı bir süreç yaşanmaktadır. 2016 yılı itibarıyla, Türkiye'de ailelerin üçte biri geniş aile, üçte ikisi çekirdek aile şeklindedir (TUİK, 2017).

Grafik1. Türkiye’de Aile Yapısı

Kaynak: TÜİK, 2017.

Çekirdek ailelerin üçte ikisi eş ve çocuklardan, beşte birinden fazlası ise sadece eşlerden, yüzde on ikisi tek ebeveynli ve çocuklu ailelerden oluşmaktadır. Tek ebeveynli ailelerin yaklaşık beşte dördünde ebeveyn olarak kadın olmaktadır (TÜİK, 2017).

Grafik 2. Türkiye’de Çekirdek Aile Yapısı

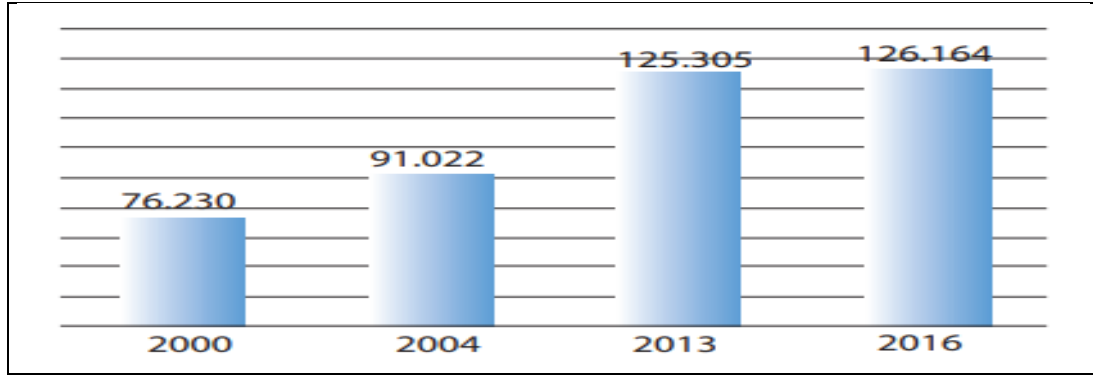
Kaynak: TÜİK, 2017.

Türkiye’nin aile yapısı aşağıda yer alan Tablo 1., 2. ve 3.’de ayrı ayrı gösterilmiştir.

Türkiye’nin aile yapısındaki bir diğer önemli değişim ilk evlenme yaşında ve boşanma oranlarında görülmektedir. İlk evlenme yaşı ilerlemekte, boşanma oranları artmakta ve doğurganlık ve hâne büyüklüğü azalmaktadır (TÜİK, 2017). Aşağıda yer alan Grafik 4. Türkiye’de boşanma oranlarında artış olduğunu ortaya koymaktadır. 2016 yılındaki sayının 2000 yılındaki sayıyı ikiye katlamış olması üzücüdür. Sevindirici olan bu artış hızının 2013-2016 yılları arasında düşmüş olmasıdır.

Grafik 3. Türkiye’de Çekirdek Ailede Ebeveyn Durumu
Kaynak: TÜİK, 2017.

Grafik 4. Türkiye’de Boşanma Rakamları Rakamları/ Oranları
Kaynak: TÜİK, 2017.

Tablo 1. Türkiye’de Hânehalkı Tiplerine Göre Hânehalkı Oranı (2014-2019)

Hanehalkı tipleri	Toplam hanehalkı içindeki oranı			
	2014	2015	2016	2017
Tek kişilik hanehalkı	13,9	14,4	14,9	15,4
Tek çekirdek aileden oluşan hanehalkı	67,4	66,9	66,4	66,1
Sadece eşlerden oluşan çekirdek aile	14,1	14,3	14,2	14,2
Eşler ve çocuklardan oluşan çekirdek aile	45,7	44,8	44,0	43,5
Tek ebeveyn ve çocuklardan oluşan çekirdek aile	7,6	7,8	8,2	8,5
Baba ve çocuklardan oluşan çekirdek aile	1,5	1,6	1,7	1,8
Anne ve çocuklardan oluşan çekirdek aile	6,1	6,2	6,5	6,7
En az bir çekirdek aile ve diğer kişilerden oluşan hanehalkı	16,7	16,5	16,3	16,0
Çekirdek aile bulunmayan birden fazla kişiden oluşan hanehalkı	2,1	2,2	2,4	2,5

Kaynak: TÜİK, 2020.

2019’a gelindiğinde, Türkiye’de geniş aileden oluşan hânehalkı oranı azalış gösterirken buna karşın tek kişilik hânehalkı oranı artış göstermiştir. Aşağıda yer alan Tablo 1.’den de anlaşılacağı

üzere, çekirdek aile oranı 2014 yılında %67,4 iken 2019 yılında %65,1 olmuş ancak tek kişilik hânehalklarının oranının 2014 yılında %13,9 iken 2019 yılında %16,9'a yükselmiştir. Geniş aile oranı 2014 yılında %16,7 iken 2019 yılında %15,0'e düşmüştür (TUİK, 2020).

SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Sanayi Devrimi, büyük değişimlerin diğer adıdır. Bu değişim, bütün toplumsal yapıları derinden etkilemiştir. Modernizmin, merkezileştirici ve tektipleştirici yapısı, postmodernizm sürecinin başlamasına vesile olmuştur. Postmodernizmin modernizmin devamı ya da ondan ayrı bir süreç olduğu hususu üzerinde mutabakata varılmış değildir.

Tarihsel süreç içinde, feodaliteden modernizme geçiş tüm dünyada aynı anda gerçekleşmemiştir. Dünyanın küçük bir bölümü modernizmi yaşarken büyük bir bölümü feodaliteyi yaşamaktaydı. Feodaliteyi yaşayan kısım yavaş yavaş modernizme geçerken, modernizmi yaşayan kısım da postmodernizme geçmiş oldu. Bu akış içinde, geçmişte olduğu gibi, bugün dünyanın küçük bir kısmı postmodernizmi yaşarken şimdi modernizmi yaşayan büyük kısım, bir süre sonra postmodernizmi yaşayacaktır. Dolayısıyla, bugün modernizmi yaşayan bu büyük kısım, postmodernizmi yaşayan kısmın, toplumsal sorunlarını yeterince irdelemez ve çözüm yolları ortaya koymazsa, kaçınılmaz bir şekilde postmodernizme geçişten sonra aynı sorunları yaşayacaktır. Bu durumda önemli olan husus, aile, hukuk ve ekonomi gibi kurumların ve toplumsal yapının yaşadığı değişim ve geldiği noktadır. Özellikle aile kurumu toplumsal yapının en önemli unsuru olarak, çok daha dikkatle incelenmeli ve gerekli önlemler alınmalıdır.

Aile, toplumsal bir kurumdur ve toplumun devamlılığını sağlamak bakımından belirli işlevlere sahiptir. Aile kurumunda etkili olan kadındır, “çünkü kadın hem “anne” hem de “eş”tir. Bu anlamda toplumsal yapının ağırlıklı olarak kadın eliyle kurulduğu göz ardı edilmemelidir (Dalkıran, 2017). Ailenin bu işlevlerinin icrâsı örgütlü, formel ve düzenli bir yapıya sahip olması gerekmektedir. Bunun yanında aile kurumunun sosyalleşmenin ilk basamağı olduğu gerçeğidir. Bu basamakta, birey, mensup olduğu topluma ait, değer ve normları öğrenip içselleştirmektedir. Giddens (2000b), ailenin önemini ve aile ile ilgili değişimin hızını şu şekilde ifade etmektedir: “Dünyada meydana gelen değişiklikler içinde hiç birisi kişisel yaşamlarımızda (cinsellik, evlilik ve ailede) görülenlerden daha önemli değildir. Kendimiz hakkındaki düşüncelerimiz ve başkalarıyla ilişki kurma biçimlerimizde dünya çapında bir devrim yaşanıyor.”

Aile kurumunun feodalite, modernizm ve postmodernizm sürecinde geçirdiği değişim incelendiğinde ilk göze çarpan husus, ailenin kurumsal yapısının önemli derecede hasar görmüş olduğu ve zâfiyete düştüğüdür. Bu zâfiyet, aile ile sınırlı bir durum değildir. Bu zâfiyet, aynı zamanda toplumsal yapının da zâfiyetidir. Toplumsal yapı, ailede yaşanan bu değişim ve güç kaybına paralel olarak, zarar görmüş durumdadır. Ailenin zayıflayan varlığı, oto-kontrol mekanizmasını yok etmiştir. Bu durum, önce bireysel çöküşün kapısını açmış sonra da toplumsal dayanışmayı azaltmıştır. Geline nokta, sosyalliğin seviyesinin düştüğü onun yerine bireyselliğin bütün zamanlarda görülmemiş noktaya ulaştığıdır. Bu bireysellik, sosyalleşmeyi önlemiş ve paylaşılabilen hayatlar ile paylaşılabilen zamanlar ortaya çıkarmıştır. Bu durumun hem müsebbibi hem de istifade edicisi olarak “sosyal medya”nın ve tüketimin işlev ve etkisi ele alındığında durumun vahameti daha net olarak anlaşılacaktır. Şeriatî (2013)'nin; doğa, tarih, toplum ve benlik olarak tanımladığı insanın dört zindanına beşinci olarak sosyal medyayı, altıncı olarak tüketimi eklemek mümkündür. Bu ise sadece ailenin değil, insanlığın çöküşü anlamına gelmektedir. Bu anlamda, Le Play (2017)'in: “Bireyciliğin toplumsal ilişkilerde baskın hâle geldiği her yerde, insanların hızlıca barbarlığa doğru geriledikleri görülür. Bunun aksine,

toplumun gelişme gösterdiği her yerde ise bireylerin içtenlikle aile bağları kurma arayışı içine girdiklerini ve şeylerin doğasının ve yasanın gerektiğinde izin verdiği bağımsızlıktan tereddütsüz vazgeçtiklerini görürüz” şeklindeki tespiti çarpıcıdır.

Türkiye'nin de zamanın akışından etkilenmemesi mümkün değildir. Bu doğal akış, bütün kurumları etkilediği gibi aile kurumunu da derinden etkilemektedir. Batı toplumlarının geçirdiği değişim kültürüne sahip olmayan ülkemizde, aile kurumunda yaşanacak bu değişimlerin aileyi ve doğal olarak toplumsal yapıyı büyük oranda çökertebileceği gözden ırak tutulmamalıdır.

KAYNAKLAR

- Andersen. K. (1990). Charles Jencks and Kurt Andersen on the Postmodern Legacy (Interview), *Architectural Digest*, Vol.: 47, Dec. 1990, ss. 31.
- Aykaç, M. (2018). Türkiye'de Aile (Ed.: Mustafa Aykaç), *Türkiye'nin Toplumsal Yapısı*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Aydın, M. (2009). *Moderniteye Dışarıdan Bakmak*, İstanbul: Açılım Kitap.
- Aydın, M. (2011). *Kurumlar Sosyolojisi*, Ankara: Kadim Yayınları.
- Bottomore, T. B. (1984). *Toplum Bilim* (Çev.: Ünsal Oskay), İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım.
- Dalkıran, G.B. (2017). The Support of Women Work within Cooperative Enterprises: Sample of Turkey, *Social Sciences Research Journal*, 6(3), 1-11.
- Dalkıran, G.B. (2022). The Effects of Industry 4.0 Components on the Tourism Sector, (Editors: İsmail İyigün ve Ömer Faruk Görçün) *Accounting, Finance, Sustainability, Governance & Fraud: Theory and Application*, ss: 235-250, Singapore: Springer Nature.
- Dönmezer, S. (1984). *Sosyoloji*, Ankara: Savaş Yayınları.
- Erkal, M. (1991). *İktisadi Kalkınmanın Kültürel Temelleri*, İstanbul: Yenilik Basımevi.
- Foucault, M. (2010). *Cinselliğin Tarihi* (Çev.: Hülya Uğur Tanrıöver), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Fukuyama F. (2009). *Büyük Çözülme/İnsan Doğası ve Toplumsal Düzenin Yeniden Oluşturulması* (Çev.: Hasan Kaya), İstanbul: Profil Yayıncılık.
- Giddens, A. (2000a). *Sosyoloji* (Çev.: Hüseyin Özel & Cemal Güzel), Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Giddens, A. (2000b). *Elimizden Kaçıp Giden Dünya* (Çev.: Osman Akınhay), İstanbul: Alfa Yayınları.
- Gitlin, T. (1989). Postmodernism Defined, at last!, *Utne Reader*, July/Aug, No: 4, ss.52-61.
- Gökçe, B. (1976). Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme, *Hacettepe Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 8, 1-2, 46-47.
- İbn-i Sina (1992). Aile Siyasetine Dair Risale, *Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi* Cilt: III, (Çev.: Vecdi Akyüz), Ankara: T. C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1990). *İnsan-Aile-Kültür*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Karkıner, N. (2020). Aile ve Kadın, *Sosyolojiye Giriş* ((Ed.: Nadir Suğur), Eskişehir: Anadolu Üniv. Yayınları.
- Kocacık, F. (1997). *Sivas'ta Kentse Aile*, Sivas: Dilek Matbaası.

- Kongar, E. (1970). Türkiye’de Aile Yapısı, Evrimi ve Bürokratik Örgütlerle İlişkileri, *Amme İdaresi Dergisi*, 3(2), 58-83.
- Kumar, K. (1993). Modernity, *The Blackwell Dictionary of Twentieth-Century Social Thought*, (Eds.: W. Outwhite ve T. Bottomore), Oxford: Blackwell.
- Le Play, F. (1982). *On Family, Work and Social Change* (Ed. and trans. Catherine Bodard Silver), Chicago: University of Chicago Press.
- Le Play, F. (2017). *Seçilmiş Metinler* (Çev.: Ahmet Kerem Yılmaz), Ankara: Heretik Yayınları.
- Lipietz, A. (1993). Fordism and post-Fordism, (Eds.: W. Outwhite and T. Bottomore) *The Blackwell Dictionary of Twentieth – Century Social Thought*, Oxford: Blackwell.
- Liotard, J. F. (2000). *Postmodern Durum* (Çev.: Ahmet Çiğdem), Ankara: Vadi Yayınları.
- Nirun, N. (1994). *Sistematik Sosyoloji Yönünden Aile ve Kültür*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Ozankaya, Ö. (1984). *Toplumbilim*, Ankara: Tekin Yayınları.
- Pinkney. T. (1993). Modernism and Postmodernism, in: *The Blackwell Dictionary of Twentieth - Century Social Thought* (Eds.: W. Outwhite and T. Bottomore), Oxford: Blackwell.
- Reich. R. B. (1990). The American 80's: Disaster or Triumph?, *Commentary*. 90, 16-17.
- Şahinkaya, R. (1975). *Psiko-Sosyal Yönleriyle Aile*, Ankara: Kardeş Basımevi.
- Şeriati, A. (2013). *İnsanın Dört Zindanı* (Çev.: Hüseyin Hatemi), İstanbul: İşaret Yayınları.
- Tezcan, M. (1993). *Sosyolojiye Giriş*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Timur, S. (1972). *Türkiye’de Aile Yapısı*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Toffler A. and Toffler, H. (1992). 21st-Century Democracy: An Idea Whose Time has Come, *New Perspectives Quarterly*, 9, 13-21.
- TUİK (2017). *Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni*, Sayı: 24642, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Evlenme-ve-Bosanma-Istatistikleri-2016-24642>, Erişim Tarihi: 05.05.2022.
- TUİK (2020). *İstatistiklerle Aile*, 2019, Sayı: 33730, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Aile-2020-37251>, Erişim Tarihi: 10.02.2023. <https://tuikweb.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=33730>, Erişim Tarihi: 05.05.2022.
- Turner, B. S. (2002). *Oryantalizm, Postmodernizm ve Globalizm* (Çev.: İbrahim Kapaklıkaya), İstanbul: Anka Yayınları.
- Turner, B. S. (2015). *Klasik Sosyoloji* (Çev.: İdil Çetin) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ülken, H. Z. (1943). Aile (Der.: Beylü Dikeçligil-Ahmet Çiğdem), *Aile Yazıları 1*, Ankara: Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- Yasa, İ. (1970). Geçiş Halinde Bir Aile Tipolojisi, *SBF Dergisi*, 24(4), 9-17.
- Yıldırım, E. (2009a). Toplumsal Değişme Sürecinde Aile (Der.: K. Canatan ve E. Yıldırım), *Aile Sosyolojisi*, İstanbul: Açılım Kitap.
- Yıldırım, E. (2009b). Aile ve Evlilik Türleri (Der.: K. Canatan ve E. Yıldırım), *Aile Sosyolojisi*, İstanbul: Açılım Kitap.

Yılmaz, A. ve Aslan, S. (2003). Modernizme Bir Başkaldırı Projesi Olarak Postmodernizm (Ed.: Coşkun Can Aktan), *Moderniteden Postmoderniteye Değişim*, Konya: Çizgi Kitabevi.

Young, M. and Willmott, P. (1973). *The Symmetrical Family: A Study of Work and Leisure in the London Region*, First Edition, London: Taylor & Francis Books Ltd.